

АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПРАЦІ ЩОДО ЗАТРЕБУВАНOSTІ ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЮ 011 «ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ»

A Здійснено спробу аналізу вітчизняного ринку праці щодо затребуваності фахівців за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки». Обґрунтовано специфіку педагогічної професії в контексті сучасних умов реформування галузі. Наведено дані Європейського центру розвитку професійної освіти (Cedefop) щодо перспектив зайнятості фахівців в освітній сфері до 2030 року. Проаналізовано кількість вакансій, рівень середньої заробітної плати, найбільш затребувані посади та перелік вимог, що сьогодні висувуються до фахівців за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки». З'ясовано, що сучасний ринок праці потребує фахівців педагогічних професій, проте перевага роботодавців надається в більшості педагогам, готовим працювати у закладах загальної середньої освіти, закладах дошкільної освіти або з дітьми з особливими потребами.

Ключові слова: ринок праці; педагогічна професія; фахівці; працевлаштування; заробітна плата; досвід роботи

S *Kulishov Volodymyr. The analysis of the domestic labor market regarding the demand for specialists in the specialty 011 «Educational, pedagogical sciences».*

This article is devoted analyzing the domestic labor market regarding the demand for specialists in the specialty 011 «Educational, pedagogical sciences». The author substantiates the specificity of the teaching profession in the context of modern conditions of reforming the industry and factors by which it is adjusted, namely: conditions of professional activity, society's attitude to the teaching profession and the teacher's functions, external and internal factors that directly affect the quality of the performance of professional duties (the COVID-19 pandemic, martial law, migration processes, etc.). Attention is drawn to the fact that the professional activity of a teacher has great social significance because it is about the formation of a human personality and the preparation of the younger generation for life and work in modern society. The article provides data from the European Center for the Development of Vocational Education (Cedefop) as for the employment prospects of specialists in the field of education until 2030. The number of vacancies, the level of average salary, the most in-demand positions and the list of requirements that are currently being put forward to specialists in the specialty 011 «Educational, pedagogical sciences» are analyzed in the article. The author determined that the modern labor market needs specialists in teaching professions, however employers prefer teachers who are ready to work in secondary general education establishments, preschool education establishments, or with children with special needs. The most fundamental factors influencing the choice of a teaching profession by young people today are determined: salary level, the specifics of work with the young generation, a set of requirements for a modern teacher, popularity/unpopularity of the teaching profession.

Key words: labor market; teaching profession; specialists; employment; salary; experience

Кулішов Володимир Сергійович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології та менеджменту, Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України, Україна

Kulishov Volodymyr, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Pedagogy, Psychology and Management, Bila Tserkva Institute of Continuous Professional Education SIHE «UEM» NAPS of Ukraine, Ukraine

E-mail: kulishov_04@ukr.net

Актуальність проблеми. Структурна модернізація вітчизняної економіки, якої потребує нині суспільство, є можливою за умов створення сприятливого клімату для підприємництва та бізнесу, стабілізації державних фінансів і формування стійкої фінансової системи, модернізації інфраструктури, підвищення рівня енергетичної безпеки, імпортозаміщення, збалансованості на ринку праці тощо.

Ринок праці є одним з найскладніших елементів ринкової економіки, в процесі функціонування якого переплітаються інтереси робітника та роботодавця щодо визначення ціни праці та умов функціонування, а також відображаються практично всі соціально-економічні процеси, що відбуваються в державі [2].

За визначенням В. Радкевич, вітчизняний ринок праці – це система правових, соціально-трудова, економічних та організаційних відносин, що виникають між особами, які

шукають роботу, працівниками, професійними спілками, роботодавцями та їхніми організаціями, органами державної влади у сфері задоволення потреби працівників у зайнятості, а роботодавців – у найманні фахівців [4].

Нині спостерігається тенденція невідповідності попиту і пропозиції на ринку праці, що стало наслідком багатьох факторів, з якими зіткнулася країна за останні роки. Вивчення свіжих даних Міністерства освіти і науки України дозволяє дійти висновку, що між професіями, які обрали вступники 2021 року, та професіями, які затребувані нині роботодавцями, є певний розрив.

Так, до закладів вищої освіти цієї вступної кампанії було подано близько мільйона заяв. Водночас експерти вказують, що отримання вищої освіти не гарантує отримання високооплачуваної роботи. Ринок праці перенасичений фахівцями з вищою освітою. Так, за даними державного

центру зайнятості, серед безробітних, які перебували на обліку станом на 1 вересня 2021 року 51% мали вищу освіту. Через це фахівці радять молодим людям обирати професійну (професійно-технічну) освіту [1].

Однак у переважній більшості випускники українських шкіл усе ж вступають до закладів вищої освіти. Серед найпопулярніших спеціальностей варто відзначити право, менеджмент, філологію, комп'ютерні науки, журналістику та психологію. На жаль, серед цього переліку відсутні фахівці з освітніх, педагогічних наук.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Загалом, проблеми розвитку ринку праці України, його регулювання та реформування, аспекти зайнятості населення, безробіття є об'єктом наукових досліджень вітчизняних учених, зокрема В. Близнюк, Д. Богині, І. Бондар, М. Ведернікова, М. Войнаренко, І. Дехтярьової, А. Колота, Е. Лібанової, І. Петрової, В. Петюха, О. Піщуліної, В. Радкевич та ін. Однак на сьогодні фактично відсутні дослідження щодо затребуваності фахівців за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Мета статті: охарактеризувати тенденції, що впливають на затребуваність фахівців з освітніх, педагогічних наук на вітчизняному ринку праці.

Викладення основного матеріалу. Професія педагога є досить непростою як за своїм змістом, так і за формою. Педагогічна діяльність – це особливий вид суспільно корисної діяльності людей, свідомо спрямованої на підготовку підростаючого покоління до життя відповідно до економічних, політичних, моральних, естетичних цілей. Педагогічна діяльність може розглядатися як процес послідовного вирішення різноманітних освітніх завдань. Вона складається, як правило, із системи дій, спрямованих сукупно на реалізацію виховних завдань, і пов'язана з різними факторами педагогічного процесу, зокрема з діяльністю здобувачів освіти і конкретними цілями та змістом навчання і виховання. Часто така діяльність провадиться в умовах, які постійно змінюються, з урахуванням вікових і психолого-педагогічних особливостей здобувачів освіти [5].

Професійна діяльність педагога має велике соціальне значення, адже мова іде про формування людської особистості. Навчаючи молодь, готуючи їх до життя і праці в сучасному суспільстві – педагог виконує одну з найважливіших суспільних функцій.

Специфіка професійної діяльності вітчизняних педагогів усіх рівнів нині коригується кількома важливими факторами:

- умовами здійснення професійної діяльності;
- ставленням суспільства до педагогічної професії та функцій педагога;
- рівнем заробітної плати педагога;
- зовнішніми та внутрішніми чинниками, що безпосередньо впливають на якість виконання професійних обов'язків (пандемія COVID-19, військовий стан, міграційні процеси тощо).

Усі перелічені вище фактори безпосередньо чи опосередковано впливають на популярність і затребуваність/незатребуваність педагогічної професії серед випускників вітчизняних закладів загальної середньої освіти, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої.

Нещодавно Європейський центр розвитку професійної освіти (Cedefop) опублікував звіт «Прогноз навичок: тенденції та виклики до 2030 року», в якому розглядаються тенденції розвитку робочої сили в Європі, наслідки для конкретних професій, невідповідність кваліфікацій і навичок потребам ринку праці, а також зміни у змісті робочих функціональних обов'язків на період до 2030 року [3].

Cedefop прогнозує скорочення службових обов'язків, пов'язаних із фізичною працею, і ріст інтелектуальних завдань, що призведе до зростання кількості робочих місць у таких сферах як управління, професії, що потребують розумової праці, а також у харчовій і готельній промисловості, сфері роздрібною торгівлі. Зростання ж зайнятості в освітній сфері, відповідно до звіту Cedefop, буде обмеженим, що є прямим результатом заходів жорсткої економії. Незважаючи на те, що в деяких країнах очікується помірне зростання, загалом у педагогічній професії передбачається скорочення робочих місць. Зокрема, кількість педагогів скоротиться більш ніж на 1,5% в Болгарії та Португалії, від 1,5 до 0,5% – в Німеччині, Іспанії, Латвії, Литві, Нідерландах, Польщі, Словенії, Словаччині, Великобританії; майже не зміниться (коливання +/-0,5%) – в Данії, Ірландії, Франції, Угорщині, Румунії, Норвегії, Ісландії, на Кіпрі та Мальті, незначно зростає на 0,5–1,5% – в Бельгії, Чехії, Естонії, Греції, Італії, Люксембурзі, Австрії, Фінляндії, Швеції, Швейцарії, Македонії; виростає більш ніж на 1,5% в Хорватії та Туреччині.

У зв'язку з означеним вище виникла потреба проаналізувати тенденції, що нині впливають на затребуваність фахівців спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» на вітчизняному ринку праці.

Результати дослідження. З метою аналізу ринку праці та вивчення запитів роботодавців щодо затребуваності фахівців за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» було проаналізовано 12 сервісів працевлаштування щодо затребуваних посад, обов'язків майбутнього працівника, навичок, компетентностей, орієнтовної заробітної плати:

- 1) dcz.gov.ua
- 2) Work.ua
- 3) Robotota.ua
- 4) Ua.trud.com
- 5) Jobs.ua
- 6) Ua.jooble.org
- 7) Headhunter.ua
- 8) Novarobotota.ua
- 9) Superjob.ua
- 10) Grc.ua
- 11) Jobis.com.ua
- 12) Olx.robota

За результатами аналізу визначено, що найбільше вакансій для працевлаштування фахівців за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» пропонують сервіси: Work.ua – близько 90 пропозицій, Robota.ua – 55 вакансій та Ua.jooble.org – 30 вакансій (рис. 1):

Також у ході аналізу з'ясовано, що більшість пропозицій по працевлаштуванню пропонують приватні заклади освіти (близько 90), у державних закладах освіти станом на лютий 2022 року було представлено близько 15 вакансій, що говорить, в основному, про укомплектованість закладів

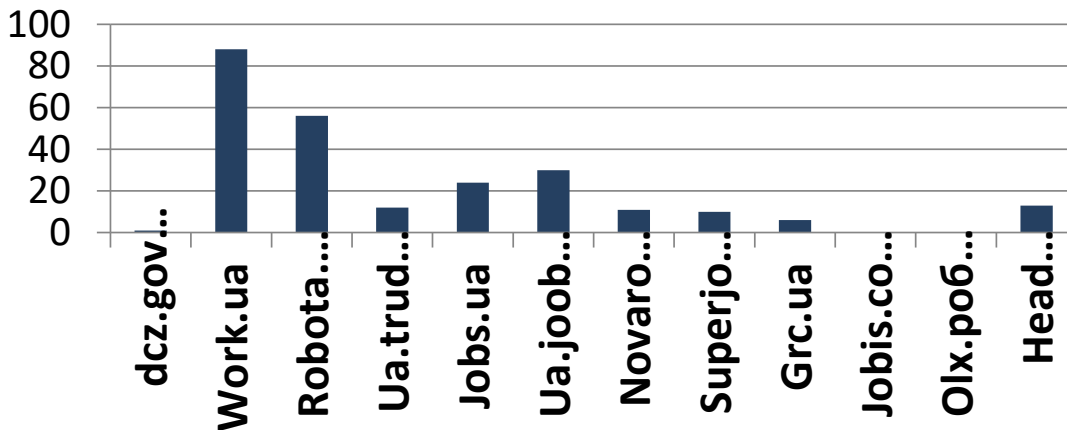

Рис. 1. Кількість представлених вакансій за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» сервісами працевлаштування

освіти державної форми власності. За даними Державного центру зайнятості серед вакансій працівників інших спеціальностей попит на фахівців освітньої сфери становить 9,4 %, що є середнім показником на ринку праці [1].

Найзатребуванішими виявлено працівників для промисловості (23,9 %), сільського господарства (16,0 %), оптової та роздрібної торгівлі (15,6 %), найменш користуються попитом – фахівці з адміністративного обслуговування та розміщення і організації харчування (по 3 %) (рис. 2):

Серед ТОП-10 найпопулярніших професій в Україні у 2021 році фахівці освітньої сфери зайняли:

- 3 місце – вчитель закладу загальної середньої освіти;
- 4 місце – вихователь;
- 7 місце – викладач закладу вищої освіти.

Зазначена статистика свідчить про відносну популярність педагогічної професії, що нині, в першу чергу, пов'язано зі зміною ролі й основної функції педагога. Сучасна освіта потребує сучасних підходів до організації

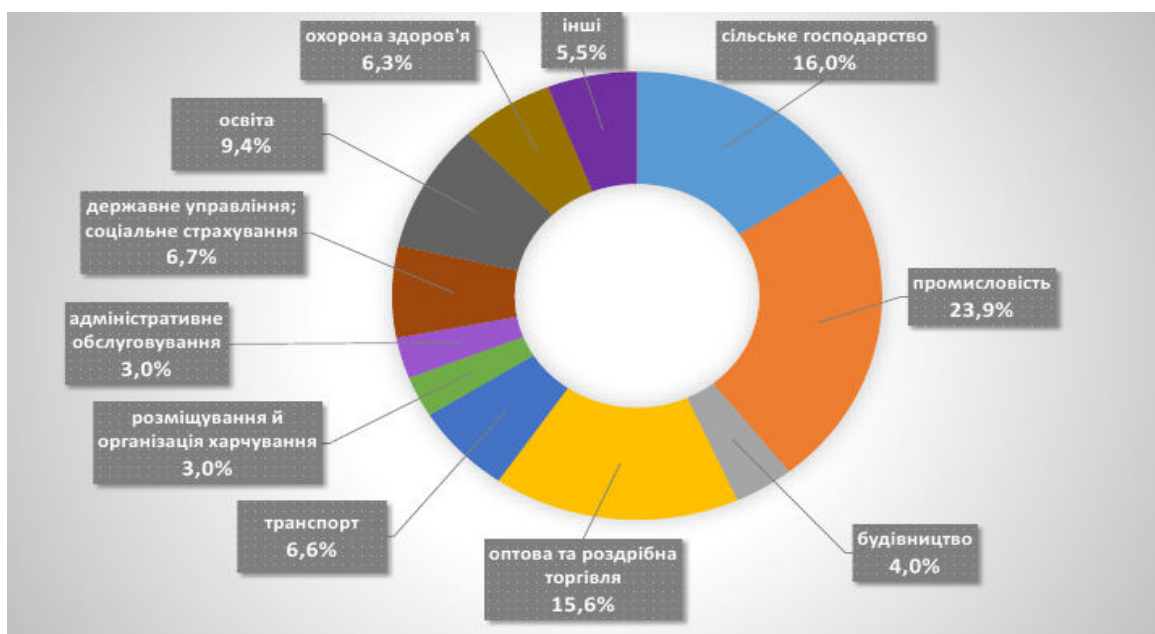

Рис. 2. Статистика попиту на фахівців за даними Державного центру зайнятості

освітнього процесу, відповідно до цього педагог сьогодні не виконує функцію основного джерела знань, а швидше

є організатором навчання, коучем, модератором, фасилітатором тощо.

За результатами аналізу сервісів по пошуку роботи з'ясовано, що найбільша кількість вакансій пропонується для (рис. 3):

- 1) вчителя закладу загальної середньої освіти – 673 пропозиції;
- 2) вихователя закладу дошкільної освіти – 129 пропозицій;

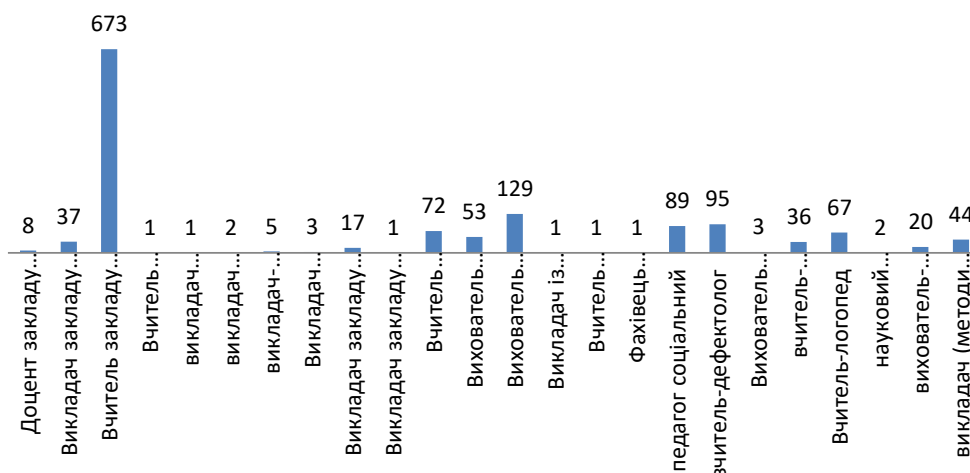

Рис. 3. Кількість представлених вакансій за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» відповідно до посад

3) вчителя дефектолога – 95.

Що стосується рівня заробітних плат фахівців спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», то відповідна статистика за лютий місяць 2022 року дає наступні дані:

- найвисокооплачуванішою є посада фахівця (консультанта) інклюзивно-ресурсного центру – близько 13.000 грн.;
- на другому місці – вчитель спеціальної освіти із заробітною платою близько 10.000 грн. Десь у цих межах знаходиться і заробітна плата доцента закладу вищої освіти;
- найменш оплачуваними є посади викладача-інструменталіста народних, духових інструментів), викладача із соціальної педагогіки, вчителя-реабілітолога, що перебувають на рівні близько 6200 грн. на місяць.

Середня заробітна плата в галузі визначена на рівні 8907,25 грн. на місяць.

Якщо брати статистику по регіонах України, відповідно до даних Державного центру зайнятості [1], то найзатребуванішими є фахівці спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» у:

- Дніпропетровській обл. – 70 вакансій;
- м. Києві – 69,9 вакансій;
- Харківській обл. – 65 вакансій.

Відповідно до цього, найменш затребуваними фахівці освітньої сфери є у Закарпатській – 16,7 вакансій та Чернівецькій областях – 9 вакансій у середньому по регіону (рис. 4):

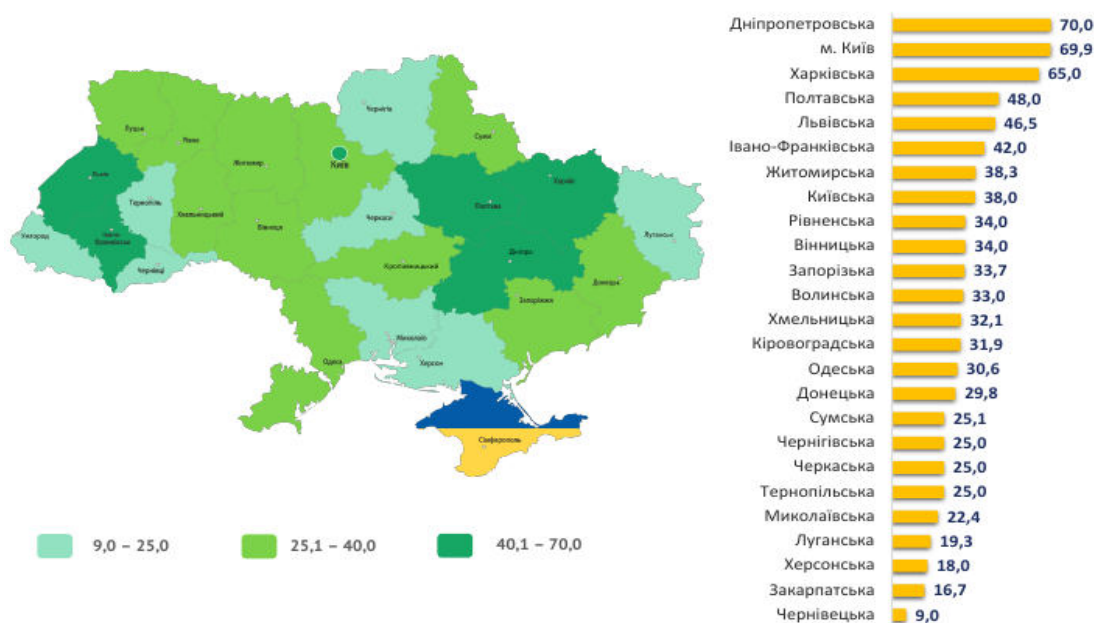

Рис. 4. Кількість вакансій за регіонами

За даними сервісів із пошуку роботи основними вимогами до фахівців спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» визначено:

- вища педагогічна освіта;
- досвід роботи в системі освіти від 2-х до 5-ти років;
- прийняття самостійних рішень;
- інтеграція нових ідей і технологій;
- досвід упровадження сучасних методів навчання;
- орієнтація в сучасних освітніх трендах;
- комунікабельність, креативність;
- організаторські та лідерські здібності.

Висновки. Отже, як бачимо, сучасний ринок праці потребує фахівців спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки». Проте перевага роботодавців надається в більшості педагогам, готовим працювати у закладах загальної середньої освіти та дошкільної освіти або з дітьми з особливими потребами. Серед найґрунтовніших чинників, що нині впливають на вибір молоддю педагогічної професії, варто відмітити:

- рівень заробітної плати;
- специфіка роботи з підростаючим поколінням;
- сукупність вимог до сучасного педагога;
- популярність/непопулярність педагогічної професії.

Список використаних джерел

1. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua>
2. Кваша О. С. Ринок праці в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 1074–1079.

3. Прогноз ринку праці до 2030 року: зростання зайнятості в освітній сфері буде необмеженим. URL: <https://pon.org.ua/novyny/7018-prognoz-rinku-prac-do-2030-roku-zrostannya-zaynyatost-v-osvtny-sfer-bude-obmezhenim.html#:~:text=Відповідно%20до%20прогнозів%20Cedefop%2C%20зростання,професії%20передбачається%20скорочення%20робочих%20місць>
4. Радкевич В. О. Ринок праці і професійна освіта в умовах модернізації національної економіки. *Інноваційність у науці і освіті*: наук. вид. до ювілею професора, д-ра хабілітованого Франтішека Шльосека. Київ : Богданова А. М., 2013. С. 440–446.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник. 3-тє вид. Київ : Академвидав, 2009. 560 с.

References

1. *Derzhavnyi tsentr zainyatosti [State Employment Center]*. Retrieved from <https://www.dcz.gov.ua> [in Ukrainian].
2. Kvasha, O. S. (2018). Rynok pratsi v Ukraini: analiz suchasnoho stanu ta perspektivy rozvytku [The labor market in Ukraine: analysis of the current state and prospects for development]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky [Global and national economic problems]*, 22, 1074-1079 [in Ukrainian].
3. *Prohnoz rynku pratsi do 2030 roku: zrostannia zainiatosti v osvithniy sferi bude neobmezhenym [Labor market forecast until 2030: employment growth in the education sector will be unlimited]*. Retrieved from <https://pon.org.ua/novyny/7018-prognoz-rinku-prac-do-2030-roku-zrostannya-zaynyatost-v-osvtny-sfer-bude-obmezhenim.html#:~:text=Відповідно%20до%20прогнозів%20Cedefop%2C%20зростання,професії%20передбачається%20скорочення%20робочих%20місць> [in Ukrainian].
4. Radkevych, V. O. (2013). Rynok pratsi i profesiina osvita v umovakh modernizatsiyi natsionalnoyi ekonomiky [Labor market and professional education in the conditions of modernization of the national economy]. In *Innovatsiynist u nauksi i osviti [Innovation in science and education]*: nauk. vyd. do yuvileyu profesora, d-ra khabilitovanoho Frantisheka Shloseka (pp 440-446). Kyiv: Bohdanova [in Ukrainian].
5. Fitsula, M. M. (2009). *Pedahohika [Pedagogy]: navchalnyi posibnyk*. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 05.09.2022